

Mikro Ölçekte Başlayıp Makro Düzeye Taşınmış Bir Çatışma Süreci: 1969 Futbol Savaşı

Dilek Dulkadir
dilekdulkadir@yahoo.com

ÖZ

Bu çalışmanın temel amacı, Meksika’da yapılan 1969 yılı Dünya Kupası 3. eleme maçında iki Orta Amerika ülkesi olan Honduras ve El Salvador arası yaşanmış, yüz saat sürmüş, binlerce sivil kaybına sebebiyet vermiş ve literatüre ‘futbol savaşı’ olarak geçmiş çatışmanın gelişimi hakkında detaylı bir analiz sunmak ve ardından, yaşanan bu çatışmayı analiz düzeyi bağlamında ele alarak ‘devlet düzeyi analiz’ çerçevesinden açıklamak; son olarak ise, savaş sonrası değişen düzen ve dengeler bağlamında ülke siyasetlerine liberalizm ve ABD etkilerine değinmektedir. İki Latin Amerika ülkesi arası yaşanan bu çatışma, tarihe her ne kadar ‘futbol savaşı’ olarak geçmiş olsa da, savaşın asli sebebinin bir futbol maçı olup olmadığına dair birtakım tartışmalar da yok değildir.

Anahtar Kelimeler: 1969 Honduras-El Salvador arası futbol savaşı, devlet düzeyi analiz, savaş sonrası Honduras-El Salvador ilişkileri

A Conflict Process Which Started on Micro Scale and Then Moved to Macro Scale: 1969 Football War

ABSTRACT

The main aim of this study is to present a detailed analysis about process of a clash as known a ‘football war/soccer war’ in literature which happened between two Central American Countries, Honduras and El Salvador, took hundreds of hours and caused the death of thousands of casualty in 3rd play-off match of World Cup in 1969, in Mexico. Following that, to explain this event by considering level of analysis in ‘state level analysis’ and lastly, to mention the effects of liberalism and the USA on the country politics at the context of changing layout and balances of post-war. Although this incident was past into the history as a ‘football war’ between two Latin American country, there are disputes about whether the fundamental reason of the incident is a football match.

Keywords: 1969 Football War/Soccer War between Honduras and El Salvador, state level analysis, post-war Honduras-El Salvador relations

Giriş

Savaş olgusu, insanoğlunun yüzyıllardır muhtelif zamanlarda, çeşitli sebeplerden ötürü ve de türlü şekillerde karşı karşıya kaldığı, sonucunu ve kazananını kestirmenin kimi zaman güç olduğu, çoğu zaman ağır yıkım ve kayıplara sebebiyet vermiş insanlık tarihinin belki de en acımasız yüzü olmuştur ve insanlık bu acı gerçeğe kimi zaman doğal kaynakların elde edinimi, kimi zaman çatışan çıkarlar, kimi zaman ise üstünlüğün ispatı (bir anlamda gövde gösterisi) şeklinde yüz yüze gelmiştir. Görece en ilginç olanlardan biri ise, bir futbol müsabakasının bir savaşa konu olmuş olmasıdır.

Orta Amerika’nın komşu iki ülkesinden; geniş yüzölçümüne karşın işletilebilir tarım alanlarının alt seviyelerde olduğu ve kişi başına düşen gelirin çok düşük oranlarda seyrettiği yoksul bir nüfus yoğunluğuna sahip Honduras ile ciddi bir nüfus artış problemi ile savaşmakta olan ve Honduras’ın yaklaşık 1/6 büyüklüğünde bir yüzölçümü ile kısmen de olsa varlıklı bir nüfusa sahip El Salvador arasında 1969 yılında yaşanmış ve tarihe ‘futbol savaşı’ olarak geçmiş bu çatışmayı her ne kadar bir futbol maçı tetiklemiş olsa da, olayın özünde çok ciddi ve kronik hâle gelmiş meseleler yatmaktadır. İki ülkenin coğrafi yakınlığı ve bu yakınlıktan ötürü El Salvador’dan Honduras’a yönelik yapılan sınır ihlalleri ve bu ihlallerin beraberinde getirdiği kitlesel göçler, bu göçlerin Honduras’ta yol açtığı ekonomik, sosyal ve politik sıkıntılar, Honduras hükümetinin ülkeye yapılan yoğun göç akışına ve bu göçlerin beraberinde getirdiği sorunlara yönelik olarak aldığı sıkı ve sert tedbirler, uyguladığı ağır yaptırımlar, her iki ülke hükümetlerinin ve basın-yayın kuruluşlarının yaptıkları propagandalar ve savaş çığırkanlığı ve de El Salvador halkının aşırı milliyetçi duygularının tetikleyici unsur olması gibi gerekçeler savaşa giden süreci adeta körüklemiş ve hızlandırmıştır. Her iki ülke halkının milliyetçi

duygularla güdülenmiş tutumları ve birbirlerine yönelik oluşan bu öfke ve de birikmiş kin duygusu ise, 1969 yılı Dünya Kupası eleme maçında karşılaşan iki ülkenin ateşli taraftarlarınca sahaya yansımış ve savaş sürecinin fitilini ateşlemiştir.

Tüm bu veriler ışığında varılmak istenen nihâi hedef, neden-sonuç ilişkisi içerisinde karşılaştırmalı bir analiz yöntemi izleyerek savaşa giden bu süreçte devletlerin bizatihi kendi potansiyellerinin sürece ve savaşa olan etkisine açıklık getirmek ve çatışmaya ilişkin teorik bir çerçeveye oluşturarak olası sonuçları değerlendirmektir.

1969 Honduras - El Salvador Futbol Savaşı

Çatışmanın İç Yüzü

1969 yılı Haziran ayında Honduras ile El Salvador arasında yaşanan ve öncesinde öngörülmesi dahi imkânsız olan silahlı çatışma, her iki ulus arasında başka bir takım meseleleri de doğurabileceği kanaatinin yanı sıra, Orta Amerika bölgesi dâhilinde gelecekte olması beklenen işbirliğine yönelik ciddi sorunları ve kırılmaları da beraberinde getirmiştir. Bir kısım gözlemcinin, çatışmayı bir 'futbol savaşı' olarak karakterize etmesine karşın, öncelikli sebepler önemsenemeyecek ölçüde olmaktan çok uzaktır. Malthusyancı teori¹'nin egemen olduğu El Salvador'un nüfus problemi, kısmen de olsa sorunun müsebbibi olarak görülür ve bu nüfus meselesi, kırk yıldır komşu ülke Honduras'a yapılan göçler yoluyla çözüme kavuşturulmaya çalışılmaktadır. Salvadorlu göçmenlerin kabulünün ekonomik ve sosyal maliyeti ise, esasen kişi başına düşen gelirin çok daha düşük seviyelerde seyrettiği bir ulus olan Honduras tarafından karşılanı gelmiştir (Bachmura, 1971, s. 283).

Diğer yandan, El Salvador sınırı, kısmen de olsa komşu Honduras'ın ülke topraklarınca bölünmektedir; bu sebepten 1895 yılında, iki komşu ülke arasında bu sınırı ayırmaya yönelik bir takım teşebbüslerde bulunulmuş; fakat anlaşmalar hiçbir suretle onanmamıştır. Tüm bunlara karşın, 1876-1907 yılları arasında ise, dört Orta Amerika ülkesi arasında yaşanmış (1860, 1870, 1888 ve 1891 yıllarında) devletlerarası savaşların hiçbirinde El Salvador'un, Honduras'a karşı bir taarruzda bulunmadığı gözlenmiştir. Esasında, her iki devlet, son bölgesel çatışmalarda birbirleri ile müttefik dahi olmuşlardır. Ne var ki, 1967 yılında, iki ülke arası tansiyon, birbirlerine yönelik yaptıkları sınır ihlalleri suçlamalarıyla yeniden yükselmiştir. Honduralılar, yaşadıkları ekonomik sıkıntıların, Honduras'daki Salvadorluların varlığından ötürü olduğu yönünde suçlamalara başlamışlar ve onlar hakkında, kendilerine kötü muamelede bulunulduğu yönünde söylentilerin yaygınlaştığı El Salvador'a geri göndermeye ilişkin kararı almışlardır. El Salvador'un o dönem devlet başkanı Julio Adalberto Rivera ise, Honduras kaynaklı artan baskının üstesinden gelmek için, idareyi bizatihi kendi eline almak zorunda kalmıştır (Sarkees-Wayman, 2010, s. 160).

Sınır meselesinin yanı sıra, iki ülke arası süregelen gerginliğin çok daha farklı kaynaklardan da temel aldığı göze çarpar. Öyle ki, çatışmanın köklerinin, iki ülke arası ekonomik eşitsizliğe, uluslararası alandaki gelişmişliğin uzun vadeli etkisine ve Amerikan dış politikasına da dayandırıldığı görülür. El Salvador'un, bölgenin görece en gelişmiş ekonomilerinden birine sahip olmasının yanı sıra, geniş çaplı ve hızla büyümekte olan nüfus problemi de her daim varlığını korumuştur. El Salvador, yanı başındaki Honduras'ın geniş yüzölçümüne ve fakat bunun yanı sıra nispeten daha seyrek bir nüfus ile daha az gelişmişlik düzeyinde olması gerçeğine karşın, ciddi ölçüde Amerikan bağımlısı bir ülke olan Guatemala gibi, Orta Amerika Ortak Pazarı altında refah içinde bir yaşantı sürdürmektedir. Bu sebepten, 1969 yılına dek Honduralılar, hem ekonomik bir tehdit hem de ulusal egemenliklerine yönelik bir baskı unsuru olarak gördükleri, yanı başlarında bulunan ülkeden sınır ötesi göç akışını gerçekleştiren ve kendilerine meskenler tutan 300.000 civarı Salvadorluyu hakir görmüşler ve Honduras toplumundan soyutlamışlardır. İki ülke arası yaşanan bu gergin durum, kendi rejimi ciddi ölçüde sıkıntı içerisinde olan Honduras devlet başkanı Oswaldo Lopez Arellano (d.1929) tarafından, daha da içinden çıkılmaz bir hâle sokulmuştur. Artan ekonomik sıkıntılar, işçi ve işveren arası

¹ Ünlü İngiliz düşünürü Thomas Robert Malthus'un ileri sürdüğü teoriye göre nüfus 1, 2, 4, 8, 16, 32 ... şeklinde geometrik dizi halinde artarken, gıda maddeleri 1, 2, 3, 4, 5, 6. olarak aritmetik dizi biçiminde artmaktadır. Özellikle Amerika'daki nüfus artışını örnek alan Malthus, nüfusun serbest bırakıldığı takdirde, her yirmi beş yılda bir kat artacağını ileri sürmüştür. O'na göre bu durum, nüfusla gıda maddeleri arasındaki dengeyi bozmaktadır (Güneş, 2009: 134).

anlaşamazlıklara ve sonrasında grevlere sebebiyet vermiş, hem sağ kanat hem de sol kanattan eleştirilerin doğmasına yol açmış, artan ölçekte şiddeti doğurmuş ve hileli belediye seçimlerinin Amerikan hükümetinin gözünde ifşa olmasına yol açmıştır. Politik konum bozuldukça, çaresiz kalan başkan Lopez ve destekçileri, ülkenin geçirmekte olduğu ekonomik dar boğazı, git gide artan Salvadorlu göçmenler üzerinden suçlamalar yaparak açıklama yolunu seçmiştir. Başkan gerekçe olarak ise, eski ve halen süregelmekte olan etkisiz konumdaki tarım yasasını öne sürmüş, göçmenleri kendi topraklarından tahliye ettirmiş ve onları ülkelerinden sürgüne zorlamıştır. Yerlerinden edilmiş mültecilerin görüntüleri, El Salvador'un radyo ve televizyon gibi yayın kanallarında, yaşadıkları zorlukların öyküsü ise gazetelerde kendine yer bulmuştur ve çok geçmeden, Honduras birliklerince yerlerinden edilmiş Salvadorlular hakkındaki şiddet söylentileri, bölge çapında yayılmaya başlamıştır (Phillips-Axelrod, 2005, s. 1058).

Her iki ülkenin yapısal bir takım özelliklerine bakıldığında ise, çok daha ilginç sonuçların ortaya çıktığı gözlenir. Örneğin Honduras, dağlar, ormanlar ve bataklıkların arasında 112.088 metrekarelik bir alanda, yaklaşık 2,4 milyonluk bir nüfus ve km²'ye düşen 20 kişi ile Danimarka'dan biraz daha büyük, yoksul bir ülkedir. Aksine El Salvador ise, Honduras'tan daha düşük bir yüzölçümü ve km²'ye düşen yaklaşık 50 kişi ile dünyanın en yüksek doğum oranına sahip bir ülke konumundadır. Bu doğum oranının, yıllık olarak arttığı ve bu artışın El Salvador'u 3,4 milyonluk nüfusuyla Latin Amerika ulusları arasında en yoğun nüfusa sahip ülke yaptığı gözlemlenmektedir. Toprak yetersizliği, El Salvador'un tarıma elverişli alanlarının çoğunun kontrolünün 14 soydan oluşan toprak ağalarınınca (küçük, birbiri ile sıkıca örüntülü ve varlıklı aristokrat gruplar) idare edildiği gerçeğini daha da aşikâr kılmıştır. Sonuç olarak da, El Salvador'daki toprak kıtlığı ve Honduras'daki kullanılabilir topraklara olan yakınlık, yaklaşık 300.000 Salvadorlu köylünün Honduras'a göç etmesine sebebiyet vermiş ve en nihayetinde ise bu kitlesel göçler, Honduras'ta önemli ölçekte sosyal ve politik huzursuzluklara yol açmış ve bu durum sonuç itibarıyla Honduras hükümeti tarafından göç dalgalarının önünü kesmek ve kamusal alanlara yönelik ihlalleri yatıştırmak adına bir takım girişimlerde bulunmayı gerekli kılmıştır. 1960'lı yılların başlarında Honduras, toplam işçi sayısının yüzde onluk kısmını oluşturan yabancı sayısında kısıtlama getirmek adına yasa çıkartmıştır. Hükümet ayrıca, suçlular ve kayıt dışı kişiler olarak belgelenmiş Salvadorluları sınır dışı etmek için de bir program başlatmış ve kamuya ait topraklar üzerinde izinsiz yerleşimler gerçekleştiren kişileri mahkeme kararı ile tahliye etmiştir. Bu eylemler, göçmenlere yönelik olarak yürütülen bir zulüm şeklinde yorumlanmış, Salvador kitle iletişim araçlarınınca da, durumun gerçeği yansıtmadığı yönünde bir kanıt olmaksızın konuya dair raporlar hazırlanmış ve iki ülke arasında kin ve öfkeye yönelik eğilimin artmasına sebebiyet vermiştir. Sonuç olarak bu durum, her iki ülke hükümetlerince, kendi iç problemlerinin dışında üstesinden gelinmek zorunda kalınacak bir mesele olarak görülüp ciddi boyutlardaki memnuniyetsizliği daha da güçlü kılmıştır (L.T.G, 1971, s. 292-293).

Salvadorlu göçmenlerin, ucuz iş gücü sahalarında yahut da muz tarlalarında çalıştırılmalarıyla kazanç sağlayacakları yönünde yarattıkları algıya karşın, Salvadorluların Honduras'daki varlıkları, kendi işgücü piyasalarında çekişmelerle yüzleşmekte olan Honduralıların arasında rahatsızlık uyandırmıştır. (El Salvador-Honduras arası bu husumet, yıllarca süregelmiş olup, kuşkusuz 1958 tarihli Ortak Pazar oluşumuna dek dahi uzandırılabilir.) Son zamanlarda ise, bu mevcut huzursuzluk ortamını daha da kötüleştiren bir takım etkenler baş gösterir hâle gelmiştir. Bunlar ;

1) Honduras'ta, bilhassa temel öğrenimini tamamlayamayanlar ve üretim sektörü ile hizmet sanayiinde iş arayan şehirli sakinler arasında görülmek suretiyle işsizlik baş göstermeye başlamıştır. 1964 yılında Honduras'ta işsizlik oranının yüzdelik oranda bakıldığında büyük artış gösterdiği resmi olarak belgelenmiş ve kentli nüfusta, işsizlik oranında iki katın üzerinde artış yaşanmıştır.

2) Salvador'daki toprak kıtlığı ve doğum oranlarının ciddi boyutlara ulaşmış önlenemez artışının korkutucu yüzü, sınırın yasal olmayan yollardan aşılmasında gözle görülür bir artışa ve Honduras'ın izole edilmiş sınır bölgelerindeki mesken tutulmayan topraklarda izinsiz yerleşmelerin gerçekleşmesine yol açmıştır.

3) Honduras hükümeti, topraklarının çoğunluğunun parasal getiriden uzak olması, geri kalanların kullanıma elverişli olmaması ve belirli bölgelerin de aşırı nüfus yoğunluğuna sahip

olmalarından kaynaklanan sıkıntılarla yüzleşmeye ve sonuç olarak yoğun köylü baskılarının yaşanmasının beraberinde getirdiği toprak reformunu kabul etmeye mecbur kalmıştır.

Bu etkenlere ek olarak, her iki hükümet kendi farklı yöntemleri dâhilinde çok az da olsa iyileştirme girişimlerinde bulunmuşlardır (Cable, 1969, s. 659).

Ülkelerin Ekonomik, Coğrafi ve Demografik Yapıları

El Salvador Cumhuriyeti, 21.041 kilometrekarelik yüzölçümü ile Latin Amerika kıtasındaki en küçük millet unsurunu oluşturmakta ve nüfusu her geçen yıl belli bir oranda artış göstermektedir. El Salvador'un yarıküredeki en yüksek doğum oranına sahip ülkelerden biri olması hasebiyle, nüfus yoğunluğu Orta Amerika ortalamasının altı kat üstündedir. Karayib adası devletlerinin dışında kalan, seyrek şekilde yerleşim kurmuş anakaranın bahsi geçen bu nüfus yoğunluğu düzeyi, ekonomik faaliyetleri ve ülkenin küçük çaptaki ölçüsüne ters orantıda olan gücü ile paraleldir. Dağ yamaçlarında ve hatta sönmüş volkan kraterlerinde dâhi kullanılabilir tarım alanlarının tümü işlenmektedir. İleri düzey makineleşme, sayıca fazla sulama işletmeleri ve modern tarım tekniklerinin kullanımı, El Salvador'u pamuk ve bilhassa da kahve ihracatında önemli bir konuma getirmiştir. Salvador ekonomisinin en karakteristik özelliklerinden biri ise, tarım sektöründeki yapısının 'ulusal' oluşudur; üretimin başlıca alanı, ihracat kontrolünün ve ülke ekonomisine kârın geri dönüşü noktasında tereddüt etmeyen yerli idâri bir grubun elinde olmasıdır. Salvadorlu tarım burjuvazisi,- bağımsızlık çağından bu yana, Orta Amerika'da varlığını sürdüren en saldırgan oluşum- 1930'lardan bu yana yerel endüstrinin gelişiminin her evresinde bizatihi kendisi etkili ve ilgili olmuştur. Hükümet teşviki ve himayesiyle, Salvador endüstrisi, ülke elinde bulunmayan kömür ve petrol kaynaklarının ediniminde hatırı sayılır adımlar atmıştır. Tüm bunların ışığında, El Salvador, hidroelektrik güç kaynaklarının geliştirilmesi noktasında da güçlü bir atılım gerçekleştirmiştir. Böylesi dar sınırlar dâhilinde, bu tarz bir endüstrinin daha geniş ekonomik bir alanda da filizlenebileceği ve onun Orta Amerika Ortak Pazarı'nca finanse edilip genişleme ve büyüme imkânlarından en iyi şekilde faydalanabileceği açıktır (Rouquie-Vale, 1973, s. 25-26).

Honduras ise, 112.088 kilometrekarelik yüzölçümü ile neredeyse hasmı olan ülke El Salvador'un altı katı büyüklüğünde (doğu Almanya yahut Çekoslovakya'ya eşdeğer ölçüde), ortalama olarak kilometrekare başına düşen 20 sakinin ihtiva ettiği bir nüfusa sahiptir; ne var ki Atlantik Okyanusu ve Nikaragua sınırı arasındaki toprakların %45'ini kapsayan kuzeydoğu vilayetlerinin çorak topraklardan oluştuğunu da unutmamak gerekir. Ülkenin ekolojik, tarımsal ve topografik özellikleri noktasında, Honduras'ın tarımdan sorumlu yetkililerinin politik bir şekilde güdülenmiş iddialarına karşın, toprağın %17'sinden fazlasının işlenmesine izin verilmemektedir; bu anlamda dikkate alınabilecek husus, Honduras'ın kullanılabilir topraklarının seyrekliği ve yetersiz işletimi olarak göze çarpmaktadır. Geniş toprak sahipleri, Honduras'ın tarım için elverişli alanlarına hâkimdirler; fakat demografiksel anlamdaki zayıflık hesaba katıldığı vakit, yalnızca ilkel düzeydeki tarım tekniklerinin başlı başına gıda ürünlerine tahsis edilmiş, geniş aile arazilerini sınırladığı oldukça net bir şekilde görülür. Esasında Honduras ekonomisi, güçlü birleşik meyve şirketlerinden olan iki Kuzey Amerika şirketinin işlettiği Kuzey Atlantik kıyıları ve Uluva vadisindeki muz tarlalarından temel alır. Honduras, günümüzde bölgedeki en fakir ülke konumundadır ve ekonomisi esasen kırsal temellidir. Nüfusunun %80'i; gayri safi milli hâsılanın %50'si ve takriben ihracatın %90'ını ihtiva eden tarımla uğraşmaktadır. Ülke, bozuk karayolu sistemi ile de nam salmış olup, kötü bir yönetim şekli ile idare edildiği bilinmektedir. 1963'ten günümüze değin, Ortak Pazar üyeliği bakımından, bu tarihi ekonomik geri kalmışlığı telafi etmek için Honduras'ın girişimleri göz ardı edilemeyecek düzeyde olmuştur; fakat gelişme yönündeki adımlar hep yavaş kalmış ve Honduras'ın El Salvador ile sağlıklı komşuluk ilişkilerinin gelişiminin sürekliliğini sağlama noktasında olumlu yönde bir atılım gözlenmemiştir (Rouquie-Vale, 1973, s. 27-28).

Savaşın Patlak Vermesi

Bu savaş, patlak verdiği Dünya Kupası (bu Dünya Kupası, Pele'nin takımı ve ülkesi Brezilya adına gösterdiği çaba ile akıllarda yer edinmiştir ve de çoğu kişiye göre, o güne kadar ki en iyi Dünya Kupası olarak değerlendirilir) (Sarkees-Wayman, 2010, s. 160) eleme maçlarında yaşanmış olmasından ötürü '*futbol savaşı*' olarak adlandırılmış olup, ilk bakışta olayın ya iki tropikal iklim cumhuriyeti taraftarlarının aşırı ateşli tutkularınca orantısız olarak büyümüş ilginç bir hadise ya da

belki de ilişkilerin üzücü bir şekilde bozulması sonucu doğan kontrolsüz bir yerel çekişme şeklinde vuku bulduğu düşünülmüştür. Ne var ki, olaya daha yakından bakıldığında, 14 Temmuz ve 19 Temmuz 1969 tarihleri arası yaşandığı ve hemen hemen yüz saat sürdüğü, iki Orta Amerika Cumhuriyeti birliklerinin karşı karşıya geldiği, sportif bir yarışma olmanın ötesine geçmiş ve dahası olayın iki küçük sınır devletinin kendilerinden beklenmeyecek ölçüde şiddet içeriğiyle yansıttıkları bir durum hâlini aldığı görülür. Diğer taraftan, olayın gerçekleştiği ilk yirmi bir saat içerisinde, Amerikan Devletler Örgütü, siyasi alanın ötesine yayılmış ve tamamıyla olgunlaşmamış bir savaş olgusu içerisinde patlak vermiş olan Latin Amerika devletleri arası yaşanan bu krizi önlemede muktedir olamamıştır (Rouquie-Vale, 1973, s. 17-18).

Dünya kupası maçları süresince El Salvador, görünüşte ulusal gururuna yönelik yürütülen aşağılanmadan ötürü öç almayı istemiş olsa da gerçekte Honduras'ın artan yabancı düşmanlığından dolayı sürgün edilen Salvadorlu mülteciler konusunda kendi hükümeti üzerindeki baskıyı hafifletmek için savaş vermiştir (Phillips-Axelrod, 2005, s. 1058). El Salvador ve Honduras arası düşmanlığın denizası tepkimeleri ise kayıtsızlık ve oyalama arası çeşitlilik göstermiştir. Aslında savaş, özünde 'muz cumhuriyeti' Honduras ve ırksal, dinsel, ideolojik, dilsel ya da sömürgeci karşıtlığı şeklinde kolaylıkla yaftalanamayacak meseleler üzerinde Orta Amerika askeri diktatörlüğünü örtbas etmeye çalışan görüntü ve de bir futbol maçında aslınu bulan yapı arasında ortaya çıkmıştır (Cable, 1969, s. 658).

Çıkış noktasına bakıldığında ise savaş, esasında, bir futbol maçı esnasında meydana gelmiştir. 8 Haziran 1969 tarihinde Honduras'ın başkenti Tegucigalpa'da oynanan Dünya Kupası eleme maçında El Salvador milli futbol takımı, maçın son dakikalarına doğru giren Roberto Corduna'nın attığı gol ile Honduras'a 1-0 mâglup olmuş, asıl trajik olay ise iki takımın taraftarları arasında vuku bulmuştur ve dahası maçı El Salvador'da televizyon başında izleyen Amelia Bolanus isimli genç bir kızın ülkesinin bu sonucu almasına dayanamayıp babasının tabancası ile intihar ettiği ve gazetelerde ise 'genç kız, ülkesinin yıkılışını görmeye tahammül edemedi' şeklinde söylentilere yer verildiği de gözlenmiştir. 15 Haziran'da El Salvador'un başkenti San Salvador'da yapılan rövanş maçı ise, beklenmedik şiddetin patlak vermesine sebebiyet verecek Salvadorluların 3-0'lık galibiyeti ile sonuçlanmıştır. 27 Haziran 1969 tarihinde ise artık kazananın adını finale yazdıracağı son maç aşamasına gelinmiştir. Meksika'da oynanan maçta El Salvador, uzatmalarda elde ettiği gollerle maçı 3-2 kazanıp galibiyeti yakalamıştır. Takımlarını desteklemek için giden yüzlerce Honduralsı saldırıya uğramış ve kalabalık Salvadorlu taraftarlarca ciddi şekilde yaralanmışlardır. Aynı gün Honduras'ın çeşitli yerlerinde, bilhassa da kırsal bölgelerde silahlı gruplar Salvadorlu yerleşiklere saldırmışlar, mallarını yağmalayıp çalmışlar ve onları kaçırmak ya da saklanmaya zorlamışlardır. Bu şiddet eylemlerine yönelik olarak ise, Tegucigalpa hükümeti tepki göstermekte yetersiz kalmıştır. Ayrıca Honduras basını ve radyo yayınları, bu hırsı bastırmak yerine Salvador karşıtı düşmanca bir kampanya başlatmıştır. Dahası, ilk maçın akşamında, yeni kırsal reform programı döneminde, yaklaşık elli Salvadorlu aile, işletmekte oldukları kamusal tarım alanlarından tahliye edilmiş, yalnızca 'doğumdan Honduralsı' olanlara müsaade verilmiştir.

Bu süreç içerisinde, her iki ülkenin radyo istasyonları, kamuoyunu zehirleme noktasında her türlü yolu deneyerek acımasızca bir 'savaş atmosferi' dalgası başlatmışlardır. 24 Haziran'da Salvador hükümeti, Honduras'ta yaşayan Salvadorluların durumunu Amerikan Devletler Örgütü'ne rapor etmiş ve soruşturma yürütülmesini talep etmiştir. El Salvador'un Tegucigalpa'ya yönelik olarak yaptığı soykırım suçlamasıyla, 26 Haziran'da Honduras'la olan diplomatik ilişkiler de kesilmiştir. Diğer Orta Amerika Devletleri'nce yürütülen arabuluculuk girişimlerine karşın, iki ülke, yedek askeri birliklerini ve hali hazırdaki birliklerini toplayıp gönüllüleri de seferber ederek sınırları boyunca konuşlandırmış ve savaşa hazır hâle getirmişlerdir. Temmuz'un ilk günlerinde sıklıkla yaşanan sınır çatışmaları ve havadan yürütülen saldırılar da, her iki tarafta tansiyonu yükseltmiştir (Rouquie-Vale, 1973, s. 18-19). Takip eden iki hafta boyunca, binlerce Salvadorlunun El Salvador'a geri dönmesine sebebiyet veren sınır bölgelerine yönelik şiddet yayılmış ve bu duruma cevaben El Salvador, Honduras devlet başkanını devirmeye yönelik girişimlerde bulunmuştur. 14 Temmuz'da El Salvador, Honduras'ın hava kuvvetleri üstünlüğünü dengelemek için önleyici bir saldırı girişimi başlatmış, Salvador hava kuvvetleri, Honduras şehirlerini bombalamış ve askeri birlikleri de sınırı geçmişlerdir. Honduralsılar ise bu duruma, Salvador hava kuvvetlerine saldırarak ve petrol tesislerini bombalayarak cevap

vermiştir (Sarkees-Wayman, 2010, s. 161). Kimi devletler ise, El Salvador'un ulusal onurunu kıran ve onun yoğun milliyetçi duygularını tahrik eden bu karışıklığı onaylamakla kalmamış, aynı zamanda artan mülteci girişini sosyal servislere bir yük olarak yerleştirmiş ve sosyal huzursuzlukların kıskırtılmasını tetiklemişlerdir (Phillips-Axelrod, 2005, s. 1059). Çok geçmeden, göreceli olarak her iki taraf da savaş maliyetinin her anlamda ağırlığını hisseder hâle gelmiştir. Honduras, El Salvador'un bu saldırgan tutumunu Amerikan Devletler Örgütü'ne bildirmiş ve ihtiyatlı konumunun sürdürülebilirliği adına talepte bulunmuştur; fakat Amerikan Devletler Örgütü'nün konuyu ağırdan alması, saldırlar karşısında El Salvador hükümetini haklı çıkarmış ve ardından Salvadorlu göçmenlere karşı Honduras'ta şiddet eğilimi yeniden baş gösterir hâle gelmiştir. Bunun ardından, El Salvador'un, kuzeybatı önlere Honduras içlerine doğru yaklaşık 60 kilometre ilerlemesi ve doğudaki Nacaome bölgesine yaklaşmasıyla Salvador saldırıları başlamıştır. Honduras tarafı ise, başlangıçta, yeterli sayıda birliğe sahip olamamaları, iyi organize edilememiş olmaları, bir kısım birliklerinin askeri teçizat eksikliği yaşaması ve diğerlerinin ise bu anlamda önlem almamış olmaları, diğer yandan ise birlikten kaçanların yarattığı moral bozukluğu gibi nedenlerden ötürü sert bir karşılık verememişlerdir. Hava şartları ve Honduras'ın engebeli kırsalı da, Salvador'un âni baskımını denetleyememede önemli bir rol oynamıştır (Rouquie-Vale, 1973, s. 20-21).

Amerikan Devletler Örgütü, bir acil durum toplantısı gerçekleştirmiş ve El Salvador'un kara birliklerinin derhâl geri çekilmesini ve takiben gerçekleşecek acil bir ateşkesin sağlanması konusunda çağrıda bulunmuştur. El Salvador ise, Honduras'tan daha öncesinde tahliye edilmiş olan El Salvadorlular için telâfi ve geride kalanların güvenliği için garanti talebinde bulunmuş, Örgüt'ün birkaç gün içerisinde yerine getirilmesini istediği hükmünü göz ardı etmişlerdir. En nihayetinde ateşkes, tüm sonuçlarını detaylı bir şekilde konuşmak suretiyle 20 Temmuz'a bırakılarak, 18 Temmuz günü sağlanmıştır; fakat El Salvador güçleri, Örgüt ekonomik yaptırım tehdidi başlatana dek bölgeden ayrılmamıştır. Salvadorlular ancak, Honduras'ta kalan Salvadorluların güvenliğini gözlemlemek adına giden Örgüt gözlemcileri vardıkları vakit bölgeden ayrılmışlardır. Yalnızca dört gün süren savaşın hasarlarını gidermek ise on yıllar almış (Phillip-Axelrod, 2005, s. 1059) ve yüz saat süren bu savaşın kayıpları hayli ağır olmuştur. Her iki ülkenin sivil nüfusunda yaşanan çok ağır kayıplar göz önünde bulundurulduğu vakit, iki ülke arası düşmanlık kimi kaynaklarca 2-3 bin arası kişinin ölümüne sebebiyet verdiği gerçeğini gözler önüne sermektedir. Her iki tarafta da yıkım çok büyük boyutlarda yaşanmış ve olayın ekonomik etkileri de felâket hâlinde hissedilmiştir. Honduras hükümeti, El Salvador ile yapılacak herhangi bir ticari girişime yasak koymuş ve akabinde berzah bölgenin ana arteri olan ve de El Salvador'dan Nikaragua'ya kadar doğal geçit görevi gören Pan-Amerikan karayolunu kapatmıştır (Rouquie-Vale, 2005, s. 22).

Ateşkesin 18 Temmuz'da sağlanmış olmasına rağmen, aralıklı çatışmalar yine ay sonuna değin sürmüştür. Salvadorluların savaşı karada kazanmış olmalarına karşın, Honduralılar, hava çarpışmasında üstünlük sağlamışlardır. Sonuç olarak, El Salvador, savaşın kazananı olarak tarihe geçmiştir; çünkü Honduras'ta yaşayan Salvadorluları korumak için Honduralılarca değişim sözü verilmiş fakat sonrasında vazgeçilmiş ve ardından Honduras topraklarının işgali gerçekleşmiştir. (Sarkees-Wayman, 2010, s. 161).

Futbolun yüzyıllar boyu yalnızca futbol olarak kalmanın çok daha ötesine taşınabildiği kuşkusuz tüm toplumlarda kabul edilir bir gerçek olmuştur. Bu algının Latin Amerikalılar için ise çok daha hayati boyutlara ulaştığı, futbolun neredeyse başka hiçbirşeyle ölçülemez anlamlar ifade ettiği ve dahası rekabet uğruna istenmeyen sonuçları doğuracak eylemlerin gerçekleştiği futbol savaşına giden süreçte gözler önüne serilmiştir. Tüm bu bilgiler ışığında, savaşın asli sebebinin elbette ki yalnızca futbol maçı olmadığı, süreç içerisinde tetikleyici birçok unsurun olduğu fakat fitili ateşleyen futbol maçı olduğu açıklıkla görülebilir.

Amerikan Devletler Örgütü'nün Savaşa Yönelik Tutumu ve Çatışma Yönetimi

Olağan çatışma yönetim modelini takiben, Örgütün Danışma Kurulu, her iki ulusun talepleri doğrultusunda Amerikan Devletler Örgütü tüzüğü ve Rio Antlaşması gereğince resmi çağrıda bulunmuştur. Honduras, El Salvador'un, Honduras'ın dördüncü en büyük şehri olan Santa Rosa de Copan dâhil çeşitli şehirlerine saldırdığı ve bombaladığı yönünde iddialarda bulunmuş, El Salvador ise

bu suçlamaları reddetmeksizin, Salvadorlu yerleşiklerin kitlesel olarak sınır dışı edilmesini örtbas etmek adına göstermelik gerekçelerde bulunduğu yönünde Honduras hükümetini suçlamıştır. Dinlenen bu suçlamaların ardından Konsey, geçici olarak Danışma Kurulu görevi görerek, çatışmanın sebeplerini ve ona dair bulguları rapor etmesi için yedi üyeli bir çatışma çalışmaları komitesi tahsis etmiştir; fakat ne var ki, 15 Temmuz sabahında, Komite henüz Orta Amerika'ya dahi ulaşmamışken, Honduras İllipango'yu ve La Union hava alanındaki yakıt depolarını bombalayarak karşı saldırıyı başlatmış, aynı şekilde Salvadorlular da, Honduras'da büyük çaplı saldırılara girişmişlerdir. Aynı gün Örgüt, taraflara düşmanlığı askıya alma ve konuyu *status quo ante bellum* (mevcut durumu olduğu gibi koruma)'a uygun olarak restore etme konusunda çağrıda bulunmuştur. 18 Temmuz'da Konsey, Danışma Organı olarak hareket ederek, El Salvador'un önceki günlerde reddettiği, özünde komitenin barış önerisine benzer bir çözüm önerisi getirmiştir. Salvadorlu yetkililerin önerilen çözümü kabul etmeyeceklerini bildirmelerine karşın, önerinin Konsey tarafından resmi olarak kabul edilmesinin ardından Salvadorlular bu konudaki duruşlarını yeniden gözden geçirmişlerdir (L.T.G., 1971, s. 299).

Genel olarak bakıldığında ise, Amerikan Devletler Örgütü'nün metanetsizliği, çatışmanın yozlaşmasına engel olma noktasında gösterdiği isteksizlik ve daha sonrasında savaşa son verdirmesi oldukça şaşırtıcı olmuştur. Elbette ki temel görevi, ilgili olduğu alanlarda barışı korumak olan bir alt bölgesel birlik ve yapılanmaları konusunda Örgüt'ün temsil etmediği kusursuz bir meşruiyet isteği düşünülebilir. Eğer ki bir üçlü Orta Amerika komisyonu, krizi önleme noktasında başarı gösterebilmiş olsaydı, bir takım kuruluşlar güçlenmiş bir şekilde ortaya çıkabilirdi. Diğer yandan, Amerikan Devletler Örgütü'nün müdahalesinin, 'Orta Amerika Ulusu'nun meselesinde dış müdahâle olarak algılanması tehlikesini arz etmesi ve bir soy anlaşmazlığını tetikleyebilmesi yönünde, bölgesel birleşme ve Ortak Pazar'ın geleceğine yönelik talihsiz bir etki yaratmıştır. Ayrıca, Amerikan Devletler Örgütü'nün eylemleri, sınırına böylesi bir yakınlıkta meydana gelen bu krize yönelik Birleşmiş Milletler'in tepkisi ile mukayese edilebilir. Aslında kriz süresince Birleşmiş Milletler, çatışmanın dışında kalmaya devam etmeyi arzuladığını belirten söylemler geliştirerek, kendi metanetli konumundan ölçsüz bir konuma geçmemiştir. 16 Temmuz'da hükümetlerinin sessizliğini ilk defa bozarak yaptığı konuşmada Dışişleri Bakanlığı sözcüsü, Birleşmiş Milletler'ce Örgüt'e yönelik sağlanan desteği doğrulamış fakat ülkesinin arabulucu rolünü hiçbir durumda kabul etmeyeceğini deklare etmiştir (Rouquie-Vale, 1973, s. 40-41).

Analiz Düzeyi Meselesi ve Çatışmanın Devlet Düzeyi Analizi

Her entellektüel ve 'bilimsel' çalışma, ele alınan konu nasıl analiz edilebilir sorusuyla başlar (metodoloji problemi). Metodoloji problemi de, konuyu incelediğimiz bağlamla (veya seviye ile) ilgilidir ve söz konusu bu seviye ise, ne çalıştığımız veya konunun temel aktörünün/aktörlerinin ne olduğuyla ilgilidir. İlk soruya cevap arama (bağlam ve seviye) bizi '*analiz seviyesi*'ne ve ikinci soruya cevap arama (ne çalışılacağı ve aktörler) ise '*analiz birimi*'ne götürmektedir ve 'analiz seviyesi' tamamlanınca, incelenen konu bir bağlama oturtulmaktadır. Analiz birimi problemi ise, temel olarak neyin çalışılmakta olduğu veya çalışmanın aktörünün/aktörlerinin veya nesnesinin/nesnelerinin ne olduğu sorusu ile ilgilidir. Analiz birimi, çalışılacak olan 'şey'i işaret etmektedir. Bu şekilde ifade edilince, analiz birimi, analiz seviyesinin aksine, bir varlığı belirtmektedir (Yurdusev, 2007-2008, s. 4-5).

Diğer yandan, analiz düzeyi sorununu ele alan yazarlardan K. J. Holsti ise, 'International Politics' isimli çalışmasında esas olarak sistem, devlet ve birey olmak üzere üç düzey üzerinde durmaktadır (Arı, 2008, s. 138). Bizim de üzerinde duracağımız ve çatışma çözümlemesinde faydalanacağımız düzey olan devlet düzeyi analizde ise, devletin dış politikası veya uluslararası sorunlar, benimsenen teoriye göre değişkenlik gösterebilmektedir. Örneğin oyun teorisine göre hareket edildiğinde, diğer devletler karşısında kazancını maksimum kılmaya ve zararını en aza indirmeye çalıştığı varsayımı dikkati çeker; klasik realizme göre analiz edildiğinde, güç mücadelesine göre hareket ettikleri ve bu çerçevede güç ve iktidar peşinde koştukları (klasik realizme göre) varsayımı; neo-realizme göre çözümlendiğinde ise, varlığını sürdürme, güvenliğini sağlama ve bunun için diğer devletler karşısında nispi olarak daha fazla güce sahip olmaya çalıştığı varsayımlarıyla açıklanmakta ya da analiz edilmekte olduğu gözlenir (Arı, 2008, s. 138-139).

II. Dünya Savaşı öncesinde, özellikle de 18. ve 19. yüzyıllarda var olan uluslararası politika ortamında ve bu ortama ilişkin olarak yapılan yorumlarda ise, devletin temel analiz birimi olma konumu tartışma götürmez bir hâldedir. Bir takım gelişmeler çerçevesinde, devletin uluslararası politika analizlerindeki bu konumu tartışılmaya başlanmıştır. Analiz birimi ile açıklama biriminin aynı düzeyde olmaları hâli, devletin analiz düzeyi olarak ele alınmasında karşımıza sıkça çıkan bir durum olmuştur. Örneğin devletlerin kapasitelerinin, ülkelerin yapılarında yer alan çeşitli büyüklükler ve bazı niteliklerin toplamı olarak ölçülmesi bu çerçevede ele alınabilir. Devlet düzeyinde analiz yapmanın özellikle ampirik çalışmalara ilişkin bir avantajı da, nispi veri bolluğudur. Bu açıdan, bu analiz düzeyinde, bir ülkenin dış politikasına ilişkin olarak yönelinen stratejilerin, bunları gerçekleştirmek için kullanılan araçların, tüm bu çıktıları etkileyen, belirleyen içsel ve dışsal faktörlerin ele alınarak incelenmesi gerekmektedir. Bu konulara ilişkin olarak geliştirilen hipotezlerin olgularla test edilmesi, örneğin gevşek ve sıkı iki kutuplu sistemde ittifakların oluşumlarına ilişkin olarak geliştirilen hipotezlerin test edilmelerinden daha kolaydır denilebilir (Sönmezoğlu, 2005, s. 81-82).

Hopkins ve Mansbach'ın çalışmalarında ise analiz düzeyi sorunu ele alınırken, 'açıklama birimi' ve 'analiz birimi' kavramları üzerinde durarak bu iki kavram arasındaki farklılığa dikkat çekilmiştir. Bu çerçevede, 'analiz birim', açıklanacak konu veya olguyla ilgili bir kavram olup, analiz düzeyinin belirlenmesinde ilk aşamayı oluşturmaktadır (Arı, 2008, s. 146). Waltz'ın çalışmalarında da birimin (devlet) ve sistemin (yapı) hem analiz düzeyi hem de analiz birimi olduğu görülmektedir. Bir uluslararası politika geliştirildiğini iddia eden Waltz, uluslararası sistemin yapısını anarşik olarak nitelerken, sistem düzeyindeki değişkenlerle (güç ve kapasite dağılımı) birim düzeyindeki sonuçları açıklayarak analiz düzeyi olarak sistemi, analiz birimi olarak da devleti almaktadır. Waltz, uluslararası sistemin anarşik özelliğinin devletleri işbirliğinden alıkoyduğunu, kendine güvenme ve güvenlik ikilemi doğrultusunda kendi nispi gücünü artırmaya yönelttiğini ifade eder (Arı, 2008, s. 148). Tüm bu veriler ışığında yapılacak olan 'devlet düzeyi analiz'de ise, analiz birimi olarak ele alınacak unsurlar, Honduras ve El Salvador devletlerinin bizatihi kendileri olacaktır.

Honduras-El Salvador arası yaşanan çatışmanın önemi, yalnızca iki devlet arası var olan düşmanlık boyutuyla ölçülmemelidir. Honduras, 112.492 km²'lik yüzölçümü ile (yaklaşık olarak Edirne ili kadar bir genişlikte) 2.413.000 civarı nüfusa sahip bir ülkedir. El Salvador ise, Honduras'ın 1/6 büyüklüğünde olup, 3.266.000'lik daha geniş bir nüfusu ihtiva etmektedir. El Salvador'un göreceli yoğun nüfusuna ise, onun özellikle doğum oranındaki doğal artışın katkıda bulunduğu söylenebilir. Ölüm oranı ise hızla düşmektedir. Diğer yandan Honduras'da da doğum oranı yüksektir; fakat ölüm oranı El Salvador'dan çok daha yüksek düzeydedir. Sonuç olarak, Honduras'ın nüfusundaki yıllık doğal artış, El Salvador'un nüfusundan kısmen de olsa daha düşüktür. El Salvador'un aksine Honduras (kilometrekare başına düşen 20 kişi ile), sık bir şekilde yapılanmış yerleşik bir ülke konumundadır (Bachmura, 1971, s. 284-285).

Latin Amerika'da göçler tipik olarak, ortalama gelir düzeyi düşük ülkelere yüksek ülkelere doğru yapılmaktadır. Ne var ki bu durum El Salvador ve Honduras açısından aksi bir görüntü çizmiştir. El Salvador, düşük gelire sahip yerleşiklerinin %10'luk bir kısmının Honduras'a göçünden, çeşitli şekillerde fayda sağlamıştır. Azalmış olan nüfus etkisi, politik ve ekonomik gelişim yönündeki problemlerin çözümünü kolaylaştırmıştır. Ek olarak hükümet, endüstriyel gelişim ve tarım reformu gibi konulara odaklanabilme imkânı elde etmiştir. Bu göçler, çocukların eğitimi, suça yönelik alınabilecek güvenlik önlemleri, salgın hastalıkların kontrolü ve diğer bütün kamusal hizmetler bağlamında genişletilmiş altyapı ve çok daha büyük kamu harcamaları gerektiren sosyal meselelerin farkındalığını artırmıştır (Bachmura, 1971, s. 286-287). Tüm bunlar dikkate alındığında, yazarın da söz ettiği gibi, devlet düzeyi analiz, bu iki devlet arasındaki farklılaşmanın daha kolay incelenmesini mümkün kılmaktadır. İster tümdengelimci olarak üretilen hipotezlerin gerçek olgu ve olaylarla test edilmesi, isterse de ele alınan tek tek örneklerin incelenmesi yolu ile olsun, bir takım genellemelere ulaşmak için eşsizlikler ve biricikliklerden çok, benzerliklerin üzerinde durulması gerektiği vurgulanır (Sönmezoğlu, 2005, s. 82). Bu anlamda söz edilen her iki ülke de, yaşadıkları benzerlikler ve farklılıklar çerçevesinden bakıldığında, kendi fayda maksimizasyonlarını sağlamak adına ve sistemin 'çatışmacı' doğası gereği benmerkezci (*ethnocentrism*) bir tavır sergilemişlerdir.

Savaş Sonrası Değişen Dengeler ve Ülke Siyasetlerine Liberalizm ve ABD Etkileri

Latin Amerika ülkeleri, coğrafi keşiflerin ardından uzun yıllar boyunca İspanyol ve Portekiz Krallıkları'nın sömürgesi altında yaşamışlardır. Ekonomik ve siyasi anlamda gelişme fırsatı yakalayamayan bu devletler, altyapı eksiklikleri yüzünden günümüzde hâlâ daha istikrarsızlıklarla mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar. İstikrarsızlıkların bir sonucu olarak da askeri rejimlerle yönetilen Latin Amerika devletleri, kapitalist devletlere karşı bir bütünleşme arayışına girmişlerdir. Ancak, gerek egemenliklerini güçlendirmek gerekse de karşılıklı güvensizlik içinde olmaları sebebiyle bazen bütünleşme süreçlerinde gerekli iradeyi gösterememişler, bazen de karmaşık yapılanma sonucu bu süreçler istenilen entegrasyonu sağlamamıştır.

Latin Amerika devletlerindeki sosyal eşitsizliklerin fazlalığı ve demokrasinin yerleşmemiş olması bütünleşme yolunda ciddi sorunlar yaratmaktadır. Devletlerin iç siyasetlerinde ve ekonomik durumlarındaki sorunlar, birbirleri ile bütünleşme önündeki en önemli engeldir. Latin Amerika'daki en önemli sorunlardan bir diğeri de, siyasi ve ekonomik olarak kurumsal yapılarının gelişmemiş olmasıdır (Turan, 2010). Bu gelişmemişlik ise kaçınılmaz olarak kapitalizmin dolayısı ile ABD'nin ülkeler üzerinde müdahalelerine sebebiyet vermiştir.

Latin Amerika halkları, tarihleri boyunca ABD'nin ekonomik ve siyasi politikalarından 'doğrudan' etkilendiği için bu coğrafyada doğrudan ABD'ye yönelik bir öfke ve sol eğilim çok güçlenmişti. Latin Amerika'nın birçok ülkesinin 1990'ların sonundan itibaren kitlesel ayaklanmalar, halk isyanları ve genel grevlere sahne olmasında, ABD politikalarına özellikle de Washington Konsensüsü'nün serbest piyasa politikalarına karşı oluşan öfkenin büyük payı vardı (Yılmaz, 2012, s. 9).

ABD'nin Latin Amerika'ya yönelik müdahaleci politikalar izlemesinin sebepleri incelendiği zaman, literatürde çoğunlukla ekonomik faktörlerin değerlendirmeye alındığı görülmektedir. Shannon K. O'Neil çalışmasında ABD'nin Latin Amerika politikasında dört temel önceliğin ortaya çıktığını tanımlamıştır. Bunlar sırasıyla, fakirlik ve gelir eşitsizliği, enerji, güvenlik, göç ve entegrasyondur. Bu dört öncelik Latin Amerika ülkelerinin bölgesel istikrar, demokratik gelişim, ekonomik büyüme ve gelişme ile uyuşturucu madde kaçakçılığı ile mücadelede ABD için önemli maddelerdir (Keskin, 2016, s. 72-73).

Honduras – ABD ilişkilerine bakıldığında, Honduras'ın coğrafi konumu dolayısı ile yaşadığı doğal felaketler ve bunun beraberinde getirdiği çalışmalar ya da suçla mücadele kapsamındaki operasyonların ilişkilerin yalnızca bir boyutunu oluşturduğu gözlenir. İlişkilerin bir başka noktası da güvenlik işbirliğidir. Honduras'ın coğrafi konumu nedeniyle Güney Amerika'dan Kuzey Amerika'ya geçiş kapısı niteliğinde olması ABD'nin uyuşturucu, yasa dışı göç gibi konular açısından kaygılanmasına neden olmaktadır. Bundan dolayı ABD 80'li yıllarda olduğu gibi Honduras silahlı kuvvetlerini ve polisini eğitmekte ve desteklemektedir. Diğer yandan Honduras silahlı kuvvetlerinin rüşvet, uyuşturucu kaçakçılığı gibi suçlarla adının anılması da söz konusudur. Honduras silahlı kuvvetleri Honduras polisine nazaran daha güvenilir olsa da Honduralıların %68'i silahlı kuvvetlerine güvenmediklerini belirtmektedir. Diğer yandan, ülkede liberal ekonomi politikalarının sonucu olarak, ülkenin kuzeybatı kesiminde yoğunlaşan nüfus olumsuz çalışma şartları, toprakların başta ABD kökenli olmak üzere yabancı devletler tarafından işletme hakkının alınması gibi sebeplerden dolayı toplumsal huzursuzluğa yol açmıştır (Akbal, 2016, s. 3).

El Salvador ise, Latin Amerika'nın cinayetler ülkesi olarak ün yapmıştır. 1931-1944 arasındaki yerli ayaklanmaları sırasında 15 binden fazla insanı katletmiştir. Özellikle 1979 yılından sonra CIA tarafından Arena partisiyle birlikte oluşturulan ölüm mangaları, toplam 70 bin kişiyi katletmiştir. Bütün bu cinayetlerin arkasında ABD'li danışmanların olduğu ve birçok katliama da bizzat katıldıkları resmi belgelerle kanıtlanmıştır (Yılmaz, 2012, s. 6).

Savaş boyutundan baktığımızda, savaş sonrası çoğunluğunu Honduralıların oluşturduğu 2 bin civarı sivilin öldüğü, 60-130 bin civarında sivilin yerlerinden edildiği ve iki ülke hava yollarının on yıldan fazla karşılıklı sefer düzenlemediği bir ortamın ortaya çıktığı görülür ve Honduras, savaş

tazminatı ödemek zorunda kalmıştır. Savaş dolayısıyla askeri yönetimle idare edilmeye başlayan Honduras 1974'te Fifi adlı kasırganın yıkıcı etkisine maruz kalmıştır. Kasırganın yok ettiği alt yapı ve telekomünikasyon sistemini yeniden yapılandıran Honduras, bu faaliyetler sırasında aldığı ABD yardımları dolayısıyla bir kez daha Washington ile yakınlaşmaya başlamıştır (Akbal, 2016, s. 2)

Savaş sonrası sürece baktığımızda ise, 1970'lerin ortalarına değin ekonomik durumun daha da kötüleştiği dikkati çeker. Honduras, Pan Amerikan Karayolu'nu abluka altına almaya ve Salvador mallarını boykot etmeye devam etmiştir. Ne var ki, Salvador mallarını boykot ederken, sadece 1970'lerin ilk yarısı için 18 milyon dolarlık ticaret açığı gerçeğine karşın kendisinin halen ikâme mal olarak kullanabileceği bir alternatifi bulunmamaktadır. El Salvador için ise bu durum memnuniyet verici olmuştur. Olası olumsuzlukların önünü kesmek için beş Orta Amerika Ekonomi Bakanlığı'na 25 Temmuz 1970'te bir görüşme düzenlenmiş ve Honduras'a yönelik yardımları ve Ortak Pazar'ı güçlendirmeyi içeren önlemler dizisi ortaya atılmıştır. Ne var ki, öne sürülen maddelerden birkaçı üzerinde fikir birliğine varılmış olsa da El Salvador anlaşmayı imzalamayı reddetmiştir. 1970 Aralık ayına kadar, düzeltilememiş ekonomik ilişkilerle birlikte, Honduras ticaret açığı 37 milyon dolara ulaşmış ve dış ticaret bilançosu açığı ise 40 milyon dolara tırmanmıştır. Tüm bunlar Ortak Pazar'ın yenilenme çabalarının tamamıyla sekteye uğramasının sinyallerini vermeye başlamış ve her iki ulus kendilerince yeniden silahlanma çabası içine girmeye ve aşırı milliyetçi duygular ise yeniden körüklenmeye başlamıştır. Böylelikle, askeri husumetin sürdürülme girişimi, bilhassa ekonomik durumdaki bozulmalar ve insan hakları ihlallerinin artması ile hiçbir şekilde mutlak bir barışın sağlanamayacağını ortaya koymuştur (L.T.G., 1971, s. 312-313).

Sonuç

Devletlerarası husumetlerin varlığını ve netliğini ortaya koyan uluslararası konjonktürde, bugüne değin tecrübe edilmiş tüm savaşların ortaya çıkış sürecinde ortak payda olarak kabul edilebilecek muhtelif anlaşmazlıkların sıcak çatışmalara dönüşebildiği gerçeğinin bir başka tezahürü 1969 senesinde iki Latin Amerika ülkesi arası yaşanan 'futbol savaşı' esnasında gözler önüne serilmiştir. Bu yerel çatışma, tek bir nedene bağlı olarak yaşanmış basit bir çatışma çözümlemesine indirgenemeyecek kadar kompleks veriler içeren anomalik bir sürece işaret etmektedir. Honduras ve El Salvador arası sınır anlaşmazlıklarının, geniş ölçekte yaşanan orantısız göçlerin, ülkesel gelişmişlik ve refah boyutunda yaşanan eşitsizliklerin zemin hazırladığı bu savaş, her iki ülke açısından da ağır yıkımlara ve kayıplara yol açmış, halen de etkilerinin gözlemlendiği bir süreci başlatmıştır.

Tüm bunlar ışığında, El Salvador ve Honduras hükümetleri açısından, kaçınılmaz sonu (savaşı) hazırlayan hâlihazırdaki sorunların varlığına yönelik kısa vadede gerçekleşebilecek uygulanabilir bir çözümden söz etmek şu an için ne yazık ki güç görünmektedir. Kimi yazar ve uzmanlarca bölgesel bir işbirliğinin önemi vurgulanmakta; fakat yapıcı ve somut adımlar atılamamaktadır. Salvadorlu göçmenlerin Honduras üzerinde yaptıkları ekonomik ve sosyal baskıların ve de bu baskıların beraberinde getirdiği ağır maliyetin giderilmesi ya da en azından dengelenmesi noktasında girişimlerde bulunulmadığı takdirde herhangi bir uzlaşıdan söz etmek her iki ülke açısından da neredeyse imkânsızdır. Bu noktada, El Salvador'un her geçen gün artmakta olan ve kronik bir mesele hâlini almış nüfus problemine yönelik önleyici yahut sınırlayıcı tedbirlerin alınması uzun vadede her iki ülke açısından da hayati bir önem teşkil etmektedir.

Sorunun çözümüne dair bölgesel örgütlenmelerden olan Amerikan Devletler Örgütü'nün başarısızlığı da aşıkâr olmakla birlikte, Orta Amerika uluslarının bizatihi kendileri de mevcut krizi çözme noktasında yetersiz ve etkisiz kalmışlardır. Şu aşamada uzun vadeli bir uzlaşma ve husumetin sona ermesine yönelik atılacak herhangi bir somut adım, nüfuzlu aktörlerin arabuluculuk çabaları yahut bizatihi devletlerin istekleri ve bilhassa da bu doğrultuda gerçekleştirilecek yapıcı eylemlerin yürütülmesi ile mümkün görünmektedir.

Atf için: Dulkadir, D. (2016). Mikro ölçekte başlayıp makro düzeye taşınmış bir çatışma süreci: 1969 futbol savaşı. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(3), 26-36.

Kaynaklar

- Akbal, Ö. (2014). *Dünyanın suç merkezi honduras*, Erişim: <http://www.21yyte.org/kose-yazisi-yazdir/7501> (Erişim tarihi: 13.10.2016)
- Arı, T. (2008). *Uluslararası ilişkiler teorileri: Çatışma, hegemonya, işbirliği*, 5. Baskı, MKM Yayıncılık.
- Bachmura, F. T. (1971). Toward economic reconciliation in central America. *World Affairs Institute*, 133 (4), 283-292.
- Cable, V. (1969). The 'Football War' and the central American common market, *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, 45 (4), 658-671.
- Cashman, G. (2014). *What Causes War?: An Introduction to the Theories of International Conflict*, 2. Baskı, Rowman & Littlefield, Maryland.
- Güneş, H.H. (2009). İktisat tarihi açısından nüfus teorileri ve politikalar, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (28), 126-138.
- Keskin, M. (2016). ABD'nin müdahaleci dış politikası: Latin Amerika örneği, *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 4(1), 70-88.
- L.T.G. (1971). A microcosmic view of the oas: the Honduras-El Salvador conflict, *Virginia Law Review*, 57(2), 291-314.
- Phillips, C., Axelrod, A. (2005). *Encyclopedia of war*, Printed in the United States of America
- Rouquie, A., Vale, M. (1973). Honduras-El Salvador, the war of one hundred hours: A case of regional 'disintegration', *International Journal of Politics*, 3(3), 17-51.
- Sarkees, M. R., Wayman, F. W. (2010). *Resort to War: 1816-2007*, CQ Press.
- Sönmezoğlu, F. (2005). *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*, 4. Baskı, Filiz Kitabevi.
- Turan, A. P. (2010). *Latin Amerika Devletlerinin Bütünleşme çabaları ve AB modeli*, Erişim: <http://www.bilgesam.org/incele/90/-latin-amerika-devletlerinin-butunlesme-cabalari-ve-ab-modeli/WA9wUjWLTIU> (Erişim tarihi: 20.10.2016).
- Yılmaz, S. (2012). Latin Amerika'da Neler Oldu?, 21. y.y. *Türkiye Enstitüsü Amerika Araştırmaları Merkezi*.
- Yurdusev, N. (2007-2008). 'Analiz seviyesi' ve 'Analiz birimi': Bir ayırım argümanı, *Uluslararası İlişkiler*, 4(16), 3-19.